

АЛЕСЬ БАЧЫЛА. «РАДЗІМА МАЯ ДАРАГАЯ...» (урок у VI класе)

Мэта: раскрыць шчырасць і ўзнёсласць чалавечых памкненняў, увасобленых у творы, акрэсліць выразную грамадзянскую пазіцыю аўтара.

Задачы: стварыць спрыяльныя ўмовы для засваення матэрыялу; пазнаёміць з музычным афармленнем верша, выклікаць эмацыянальны водгук; выпрацоўваць навыкі выразнага чытання; развіваць лагічнае мысленне, памяць, звязнае маўленне, узбагачаць слоўнікавы запас навучэнцаў; выхоўваць любоў да роднага краю.

Тып: урок вывучэння новага матэрыялу.

Абсталіванне: вучэб. дапам. па беларус. літ. для 6-га кл. (А. І. Бельскі, Л. К. Цітова, 2016); эпіграф, крыжаванка, загадкі (на адваротным баку «васількоў»), алфавіт, запіс песні «Радзіма мая дарагая» (муз. У. Алоўнікава), аўдыязапіс «Хлеб ды соль» ансамбля «Бясерда», прэзентацыя да ўрока, ілюстрацыі, бонусы.

Ход урока

I. Арганізацыйны момант.

Прыём «Вітаю вас» (устаюць тыя навучэнцы, якім адрасуецца прывітанне).

Наставнік. Вось і празвінёў званок. Пачынаем урок.

Вітаю тых навучэнцаў, якія з радасцю ішлі на ўрок.

Вітаю тых, у каго сёння цудоўны настрой.

Вітаю тых, хто ведае, што беларуская мова займае другое месца па мілагучнасці ва ўсім свеце.

Вітаю тых, хто імкнецца быць добрым і чулым да іншых.

Вітаю тых, хто любіць свой родны горад і ўсю Беларусь.

II. Паведамленне тэмы і мэты ўрока.

Наставнік. Вам цікава, якое слова будзе з'яўляцца ключавым на сённяшнім уроцку? Тады адгадаем крыжаванку.

За некаторыя заданні вы атрымаеце бонусы, колькасць якіх будзе адзначаць у ацэнчнай табліцы ў канцы ўрока. Бонусы паўплываюць на вашу адзнаку за ўрок.

		1					
	2						
3							
	4						
5							
6							
7							

Запрашаюцца два-тры навучэнцы ў якасці вядучых. Яны падыходзяць да дошкі, «зыраваюць васілёк», чытаюць загадкі. Наставнік раздае бонусы навучэнцам, якія першымі далі правільныя адказы.

Першы вучань. На лужку-лужочку выраслі сястрычкі: залатое вочка, белыя раснічки. (1. Рамонкі.)

Другі вучань. Хапаткія ў мяне крылы, хвосцікі востры, нібы вілы, з гліны я гняздо ляплю, мошак на ляту лаўлю. (2. Ластаўка.)

Трэці вучань. Ён прысмакаў з'ёў нямала, а калі харчоў не стала, лапу смокчуцы, заснуў, ледзьве не праспаў вясну. (3. Мядзведзь.)

Першы вучань. З грывай, а не конь, з рагамі, а не бык, з барадой, а не казёл. Гучна-гучна зароў цар пушчанскіх звяроў. (4. Зубр.)

Другі вучань. Цвіту ўсё лета я, жыву звычайна ў жыщце. Нашу хлапчаче імя. Як зваць мяне, скажыце? (5. Васілёк.)

Наставнік. Якая кветка з'яўляецца сімвалам Беларусі? (Васілёк.) Падбярыце сінонім да гэтага слова. (Валошка.) Калі паспелі заўважыць, валошки вы і атрымліваеце ў якасці бонусаў.

Трэці вучань. Ля дарогі шарык белы, вецер дзъме, а шарык цэлы. А як дзъмухнуць хлапчукі — пух ляціць ва ўсе бакі. (6. Дзъмухавец.)

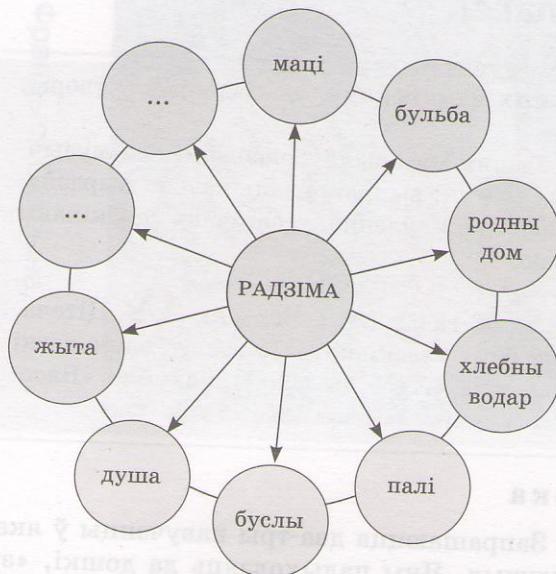
Першы вучань. На тоненькай ножцы стаіць, сонейкам на неба глядзіць. (7. Сланечнік.)

ЗАПРАШАЕМ НА ЎРОК

На стаўнік. Якое слова атрымалася па вертыкаль? (*Радзіма*.)

Скажыце, калі ласка, а якія асацыяцыі ў вас узнякаюць, калі чуеце слова «*Радзіма*»? Складзём кластар з прапанаваных слоў.

Навучэнцы, называючы слова-асацыяцыю, падыходзяць да дошкі і складаюць кластар. Напрыклад:

Прыём «Алфавіт».

На стаўнік. Пропаную разгадаць эпіграф да сённяшняга ўрока (з дапамогай алфавіта). На слайдзе лічбы:

- 21
- 18, 16, 5, 15, 28, 14
- 12, 18, 1, 10,
- 32, 12
- 21
- 18, 1, 10.

Навучэнцы аб'ядноўваюцца ў тры групы (парах), шукаюць адпаведнасць паміж лічбамі і літарамі алфавіта, разгадваюць эпіграф. У гэты час гучыць музыка «Хлеб ды соль» у выкананні ансамбля «Бяседа».

На стаўнік. Давайце разам услыхім праговорым эпіграф: «У родным kraі, як u rai». Як вы разумееце гэтых словаў?

Тэма нашага сённяшняга ўрока — «Вывучэнне верша Алеся Бачылы «Радзіма мая дарагая...»». Мы адчуем шчырасць і ўзвышанасць чалавечых памкненняў, ахарактарызуем грамадзянскую пазіцыю аўтара.

Што нам неабходна зрабіць на ўроку, абавіраючыся на ключавое слова? (*Навучэнцы на кожную літару слова «Радзіма» пазначаюць адну з задач урока.*)

III. Праверка дамашняга задання.

На стаўнік. На мінулым уроку перад вами была пастаўлена праблемная сітуацыя. Уявіце: да нас завіталі госці з-за мяжы і папрасілі расказаць пра Беларусь. Ваша задача — зрабіць гэта так, каб зацікавіць гасцей, пасябраваць з імі. У вас атрымалася?

Выступленні вучняў.

На стаўнік загадзя можа падказаць матэрыял для пошукаў дзейнасці, формы падрыхтоўкі. Напрыклад, адна група можа выступіць з падведамленнем «Цуды Беларусі», другая — прадэманстраваць музычнае ўмельства беларусаў, іх сучаснасць, трэцяя — элемент народнага абраду гукання вясны і інш.

I група. «Цуды Беларусі»

Першы вучань. Цудоўнае побач з намі! Варта толькі расплюшчыць вочы і агледзецца. У Беларусі шмат цікавага!

Другі вучань. Полацк — сапраўдны горад-цуд. (*Дэмансцруе ілюстрацыю, книгу пра Полацк.*) Ён падарыў нам святую заступніцу зямлі беларускай Ефрасінню Полацкую, славнага першадрукара Францыска Скарыну, паэта Сімяона Полацкага. Там ёсьць Сафійскі сабор, які пльве над Дзвіною, што карабель, Спаса-Ефрасіннеўскі манастыр, Богаяўленскі сабор. Там ёсьць Барысаў камень, у якога просяць здзяйснення жаданняў. У Полацку — геаграфічны цэнтр Еўропы!

Другі вучань. Белавежская пушча — адзін з самых старых, запаведных лясных масіваў Еўропы. (*Дэмансцруе ілюстрацыю.*) Пушча згадваецца ў летапісе аж у 983 годзе! Тут наладжвалі шыкоўныя паляванні князі, Кацярына II раздавала гэтыя землі прыбліжаным. Лес перажыў вялікі пажар, акупацыю. Нягледзячы на гэта, пушча захавала сваё першароднае і самабытнае ablічча.

Трэці вучань. Слаўны азёрны рэгіён — Браслаўшчына! (*Дэмансцруе ілюстрацыі.*) З азёрамі звязана шмат таямнічых паданняў і гісторый. Гэта быццам зачараўванае месца, дзе німа мітусні. Там нібы нейкі волат-сейбіт раскідаў валуны, шмат курганоў, касцёлаў. Той, хто там пабываў, кажа, што Браслаўшчына — гэта іншае вымярэнне, дзе забываешся на ўсё.

Чацвёрты вучань. Палессе... (*Дэмансцруе ілюстрацыю.*) Гэта старадаўнія традыцыі, якія захаваліся толькі тут. Адметная прырода, балоцістая мясцовасць. Гэта дзіўнае зліцце старога і новага. Балоты адрывалі людзей ад

цывлізацыі, масавая культура даходзіла пазней. Да гэтага часу людзі размаўляюць на адметных дыялектах.

Пяты вучань. Таямнічае возера Свіцязь... (*Дэмантруе ілюстрацыю.*) Загадкавым з'яўляецца факт наяўнасці ў гэтым возеры водарасцей, якія можна ўбачыць толькі каля вострава Ява ў Індыйскім акіяне! Як жа яны тут з'явіліся? Загадка! А яшчэ тут ёсьць малюск «планорбіс стэльмахцікус». Да гэтага яго знайшлі толькі ў аэрах Францыі, Бельгіі і Германіі! А яшчэ на ўзбярэжжы Свіцязі растуць рэдкія кветкі лабелі Дортмана, занесеныя ў Чырвоную книгу! (*Дэмантруе фотаздымак.*)

Шосты вучань. У Віцебскай вобласці ёсьць сапраўдны цуд — Вялікі камень! (*Дэмантруе ілюстрацыю.*) Яго даўжыня — 11 метраў, шырыня — амаль 6 метраў, вышыня — амаль 3 метры! І гэта толькі надземная частка! Па форме ён нагадвае прас і важыць больш за 800 тон! А трапіў ён да нас у час апошняга абледзянення 18 тысяч гадоў назад. Існуе легенда, паводле якой адзін яўрэй з Віцебска схаваў за трывцаць кроکаў ад каменя шкатулачку з каштоўнасцямі ўсіх яго продкаў. Ці праўда гэта — невядома, але і сёння ходзяць людзі да валуна з пачастункамі: прасіць, каб здзейсніліся жаданні.

Сёмы вучань. Не толькі ў Беларусі, але і за яе межамі вядомыя Тураўскія каменныя крыжы (*дэмантруе ілюстрацыю*), створаныя не рукамі чалавека. Яны вырастаюць з зямлі на Барысаглебскіх могілках у Тураве. Камяні маюць дзвіносную сілу. Да іх ідуць паломнікі, просіць выратавання ад хвароб. Кажуць, крыжы рэагуюць на кожнага чалавека па-рознаму: хтосьці, дакранаючыся да іх, адчувае цяпло, хтосьці — холад, а вялікіх грэшнікаў яны б'юць токам!

Наставнік. А калі паварушыць зжаўцеляў старонкі гісторыі нашага краю, можна знайсці яшчэ шмат чаго цікавага! Потым вы самі зможаце скласці свой спіс цудаў Беларусі.

Мяркую, што вы зацікавілі б замежных гасцей мінулым нашай краіны, яе цудамі. Дзякую. Апладысменты выступоўкам.

Хто б яшчэ што хацеў сказаць пра наш родны край?

II група. Выкананне на дудачцы і акарыне народнай песні «Юрачка».

III група. Выкананне элемента народнага абраду гукання вясны («Благаславі, маці, вясну заклікаці...»).

Фізкультурнік. «Камплімент» (па ланцужку навучэнцы першага і трэцяга радоў рабяць кампліменты Радзіме-Беларусі, другога —

малой радзіме — Дзяржынску. Сказаўшы камплімент, пляснуўшы ў ладкі суседа, перадаюць эстафету далей. Паўтарацца нельга).

IV. Знаёмства з новым матэрыялам.

Наставнік. Радзіма — наш найвялікшы скарб. Гэту думку пацвярджае паэт Алесь Бачыла. Яго верш «Радзіма мая дарагая...» стаў сапраўдным гімнам. (*Выразнае чытанне верша настаўнікам.*)

Вызначце настрой верша. (*Настрой урачысты, адчуваецца гонар за сваю Радзіму.*)

Верш Алесі Бачылы — літаратурная песня. Што мы з вамі ведаем пра літаратурную песню?

Гульня «Я ведаю, што...» (паводле артыкула «Літаратурная песня»). Навучэнцы ўзнаўляюць звесткі па вывучанай тэме: устаюць і па памяці агучваюць інфармацыю (1—2 сказы) з артыкула. Напрыклад, адзін пачынае: «Я ведаю, што песні, створаныя на слова паэтаў, называюцца літаратурнымі». Затым далучаецца другі навучэнец: «Я ведаю, што старожытныя грэкі песнямі лячылі людзей». Трэці: «Я ведаю, што аўтарам слоў папулярнай песні «Бывайце здаровы» з'яўляецца Адам Русак, які раскрыў шподнюю, добразычлівую душу беларуса». Пераможа той, за кім будзе апошняя фраза.

Наставнік. Словы А. Бачылы паклаў на музыку кампазітар Уладзімір Алоўнікаў. У песні ўвасоблена пачуццё глыбокай сыноўнай адданасці Радзіме, выказаны гонар за родны край, народ.

Паслухайце музычны запіс песні «Радзіма мая дарагая».

Якія пачуцці выклікала пачутае і ўбачанае? (*Адказы вучняў.*)

V. Праца над зместам верша.

Выразнае чытанне верша вучнем.

• У якой форме напісаны твор? (*У форме паэтычнага звароту да Радзімы.*)

• Што аб'ядноўвае вершы Алесі Ставера «Жураўлі на Палессе ляцяць» і Алесі Бачылы «Радзіма мая дарагая...»? (*Аб'ядноўвае тэма Радзімы, выяўленыя пачуцці да роднага краю.*)

• Якія слова, на ваш погляд, яскрава раскрываюць сардэчнасць, цеплінню аўтарскага голасу? (*«Радзіма... дарагая», «у шчасці жаданым жыві», «сэрцам... прысягаю ў шчырай сыноўнай любві», «народ... руплівы», «песня ўзлятае», «мірнае неба», «роднага краю», «дружбы... жадаем і шчырай братэрскай любві» і інш.)*

• Якія слова вам незразумелыя?

ЗАПРАШАЕМ НА ЎРОК

Праца над незразумелымі словамі. Адны навучэнцы задаюць пытанні, іншыя спрабуюць самастойна адказаць. У праблемных сітуацыях падключаеца настаўнік. Магчыма, будуць незразумелымі наступныя слова:

Жаданы — такі, да якога імкнуцца, якога чакаюць.

Прысягаць — урачыста абяцаць захаваць вернасць, клясціся ў любові, адданасці і вернасці Радзіме.

Братэрскі — таварыскі, сяброўскі (братамі бываюць не толькі па крыві; наш народ жадае іншым народам жыць у сэрцы з братняй любоўю адзін да аднаго, у згодзе).

• Як вы разумееце выраз «край узвышаеца наш»? (*Узвышаецца — славіца, людзі праслаўляюць яго сваімі дасягненнямі, дзеяннямі.*)

• Што сцвярджае аўтар словамі «чужое зямлі нам не трэба»? (*Беларусы жывуць і працуяць на сваёй роднай зямлі, а чужога ім не трэба. Беларускі народ — за шчасце, за чыстае неба над галавой, чаго жадае братнім народам.*)

• Якой будучыні жадае аўтар свайму народу? Зачытайце.

Мы хочам, каб мірнае неба
Не знала пажараў вайны.
Мы дружбы народам жадаем
І шчырай братэрскай любві.

• Зачытайце радкі, у якіх сфармульвана асноўная думка. (*«Радзіма мая дарагая, красуйся і ў шчасці жыві!»*)

• Як вы мяркуеце, чаму беларускія паэты і кампазітары часта прысвячаюць свае творы Радзіме? (*Гэта вечная тэма, на якую пісаць будуць заўсёды, бо Радзіма — дарагое для кожнага месца, гэта зямля, дзе ты нарадзіўся, дзе жылі твае продкі і будуць жыць твае дзеци і ўнукі.*)

VI. Выпрацоўка навыкаў выразнага чытання.

Чытанне верша разам уголас (коўны рад па чарзе па слупку).

Чытанне верша знізу ўверх разам.

Чытанне з белымі плямамі. (*Падручнікі загорнуты, на слайдах — чатырохрадкоў з*

пратушчанымі словамі. Задача навучэнцаў: узнавіць пры чытанні ўголас змест верша.)

VII. Падвядзение вынікаў урока.

На стаўнік. Прыгадайце прыказкі, прысвечаныя роднаму краю, роднай зямлі.

Праца ў групах. Навучэнцы аб'ядноўваюцца ў групы. Узгадваюць прыказкі на працягу хвіліны. У гэты час — музычны фон (ансамбль «Бяседа», кампазіцыя «Хлеб ды соль»). Затым рады спаборнічаюць: хто назаве больш прыказак, той перамагае.

Складзіце, калі ласка, сінквейн да слова «Радзіма».

Зачытванне сінквейнаў.

Радзіма

Светлая, мілая.
Люблю, ганаруся.
Ты ў шчасці жаданым жыві.
Сэрца.

Радзіма

Моцная, шчодрая.
Ахойвае, падтрымлівае, узбагачае.
Родны край, што рай.
Жыццё.

Прадоўжыце думку: «На ўроку мне больш спадабалася...», «Я зразумеў, што...».

Наставнік раздае ацэначныя табліцы. Навучэнцы запаўняюць іх, пакідаючы апошнюю калонку пустой. У пачатку наступнага ўрока табліцы вяртаюцца навучэнцам, выстаўляеца адзнака ў журнал і дзённікі.

Прозвішча, імя	Коль- касць бонусаў	Як я ацэнываю свую працу на ўроку	Як настаўнік ацэнывае маю працу на ўроку

VIII. Агучванне дамашняга задання. Выразнае чытанне верша. Па жаданні можна вывучыць на памяць.

